

CAMPAGNEKRANT 2008

Haiti heeft ook talent

Vanaf 6 februari
verkrijgbaar bij **Standaard
Boekhandel**

Broederlijk Delen
omdat **het zuiden** plannen heeft

Dag vrijwillige medewerker,

Terwijl het nieuwe werkjaar op gang komt, treden we je huiskamer binnen met onze nieuwe campagne. Niets te vroeg, zo horen we van tal van vrijwilligers. Een campagne vraagt nu eenmaal heel wat voorbereidingstijd. Deze krant geeft je alle nodige bagage om medestanders te informeren en uit te nodigen tot diverse vormen van engagement. Bedankt dat ook jij weer bereid bent om deze onmisbare schakel te zijn in onze solidariteitsbeweging.

Ons nieuw campagnebeeld verrast en trekt de aandacht. Met het beeld van het boek over de Haïtiaanse boer Joachim Sanon geven we de boodschap dat er een boeiend verhaal te vertellen valt over talentvolle mensen in Haïti. We hopen dat mensen bij het zien van de affiche nieuwsgierig op zoek zullen gaan naar het volledige verhaal, op jouw campagneactiviteit, op onze website, of door het boek te lezen.

In deze campagnekrant maak je kennis met Joachim en zijn vrouw André-Rose en met de boerengroepen van VEDEK in het Haïtiaanse dorp Cap Rouge. Je bent te gast bij gemeenschappen die ervan overtuigd zijn dat hun toekomst in hun dorpen ligt, en op hun velden. Ze geloven dat ze deze toekomst kunnen realiseren door samen te werken.

En je zal merken dat deze hardwerkende mensen vooral gedwarsboomd worden door vrijhandel en liberalisering. Daarom voeren we voor het derde jaar op rij actie met de coalitie '2015 De Tijd Loopt'. We bepleiten dat boeren het recht krijgen om hun eigen bevolking te voeden en hun duurzame landbouw te beschermen tegen de wereldmarkt. Want tegen 2015 moet de honger de wereld uit!

Daniël De Klerck,
Vrijwilliger en voorzitter van Broederlijk Delen

CAMPAGNEKALENDER

- REGIONALE LANCEERMOMENTEN, zie achterflap
- NATIONALE PERSACTIE, dinsdag 5 februari 2008
- ASWOENSDAG, 6 februari 2008, start van de campagnetijd
- KOFFIESTOP: 15 februari 2008
- GETUIGENPROGRAMMA met tien Haïtiaanse gasten: van 18 februari tot 7 maart 2008
- EERSTE COLLECTEWEKEND: 1 en 2 maart 2008
- TWEDE COLLECTEWEKEND: 15 en 16 maart 2008
- PASEN (slot van de campagne): 23 maart 2008
- PAASVAKANTIE: 24 maart tot 6 april 2008

Campagne 2008 i.s.m. Markee, www.markee.be
Werkten mee Bart Bode, Karel Ceule, Karel Molliet,
Greet Schaumans, Peter Van Craenenbroeck
Eindredactie Karel Ceule
Tekstcorrectie Marieke Bastiaens, Silvia Schouppe
Grafische vormgeving Liesbet Van Huffelen
Foto's Karel Ceule, Luc Christiaens, Liesbet De Poeter,
Greet Schaumans, Peter Van Craenenbroeck, Jos Verhoogen,
Wereldmediatheek: Ward Delbeke en Mark Pos
Landkaart Uitgeverij Carto Drukkerij Impressa
Verantwoordelijke uitgever
Luc Claessens, Huidvettersstraat 165, 1000 Brussel
Wettelijk depotnummer D/2007/5.556/2
Gedrukt op 100% chloorvrij papier

Campagne 2008 kort

HAÏTI HEEFT OOK TALENT Landbouwer Joachim Sanon en zijn vrouw André-Rose tonen hoe boerengroepen in Haïti hun eigen plannen tegen armoede en onrecht waarmaken. Ook in Haïti groeit duurzame verandering vanuit de keuzes en de mogelijkheden van de mensen ter plaatse, vanuit hun cultuur, hun kennis, hun ervaringen en volgens hun ritme.

HAÏTI: OVER LEVEN OP HET LAND Plattelandsgemeenschappen in Haïti organiseren zich en zetten vorming op. Ze ontwikkelen duurzame landbouwmethodes en bestrijden honger en armoede. Ze verhandelen hun oogst en met de opbrengst bouwen ze aan een platteland waar het goed om leven is. Ze verdedigen de belangen van de boeren via lobbywerk. Ze verdedigen mensenrechten en bouwen aan democratie. Broederlijk Delen ondersteunt hen.

OPGETILD DOOR DE WIND VAN DE VASTENTIJD Tijdens de vasten waait in Haïti de *van karèm*, de wind van de vastentijd. De vele vliegers die kinderen dan oplaten, vormen een hoopvol beeld dat ons uitdaagt om onze spiritualiteit mee te laten voeren door deze frisse wind van solidariteit.

VRIJHANDEL BEDREIGT DUURZAME ONTWIKKELING 850 miljoen mensen in de wereld hebben honger. 600 miljoen van hen zijn boeren. Door de vrijmaking van de wereldhandel moeten landen zoals Haïti hun grenzen openen. Voedseloverschotten van de wereldmarkt komen onbelemmerd op de lokale markten en doen de voedselprijzen kelderen. Dat vernietigt het inkomen van boeren en de werkgelegenheid op het platteland.

LANDBOUWBELEID IS NODIG! Boeren hebben het recht om hun eigen bevolking te voeden. Verkozen politici hebben het recht om een landbouwpolitiek te voeren die duurzame voedselproductie ondersteunt en beschermt tegen de wereldmarkt. Samen met partnerorganisaties in Noord en Zuid verdedigt Broederlijk Delen dit recht met lobbywerk bij de Wereldhandelsorganisatie.

LANDBOUW2015 Broederlijk Delen leidt mee de coalitie '2015 De Tijd Loopt'. Samen met milieu-, natuur-, landbouw-, consumenten- en noord-zuidorganisaties voeren we campagne voor een leefbare en milieuvriendelijke landbouw in Noord en Zuid. Want tegen 2015 moet de honger de wereld uit.

JOUW STEUN, MEER DAN EEN GELDTRANSFER Jouw steun via Broederlijk Delen is meer dan een geldtransfer naar één project. We organiseren ook uitwisseling van ervaringen met en tussen onze partnerorganisaties: samen staan ze sterker. Bovendien voeren we acties over de internationale oorzaken van armoede. Allemaal als steun aan de eigen plannen van het Zuiden.

ORGANISEER EEN BROEDERLIJK DELEN KOFFIESTOP Schenk koffie op 15 februari 2008, thuis, op school, op het werk, in de parochie of om het even waar. Nodig iedereen uit om in ruil voor een kopje koffie een vrije bijdrage te geven voor het werk van Broederlijk Delen. Registreer je, wij sturen je een Koffiestop-pakket en je kan aan de slag.

BROEDERLIJK DELEN, OMDAT HET ZUIDEN PLANNEN HEEFT

Via Broederlijk Delen laat je groepen mensen in het Zuiden hun eigen plannen en projecten uitvoeren. Hun plannen tegen armoede en onrecht.

Organiseer een Broederlijk Delen Koffiestop!

TWEEDE EDITIE

WANNEER?

De Koffiestop 2008 vindt plaats op vrijdag 15 februari 2008. Op een schooldag, om ook scholen te betrekken. Op een werkdag, om ook op de werkvloer een Koffiestop te kunnen houden.

WAAROM?

Met de Koffiestop zamelen we geld in voor het werk van Broederlijk Delen. Elke koffiedrinker stopt een vrije bijdrage in de Koffiestop-collectebus en steunt zo groepen mensen in het Zuiden in hun strijd tegen armoede en onrecht. Elke kop koffie telt dus.

Maar er is meer. Een Koffiestop is gezellig. Hij brengt mensen samen rond een warm zuiders product en laat hen kennismaken met de campagne van Broederlijk Delen.

WAAR?

Je kan kiezen voor een publiek gebeuren of voor een privéactie. Bij een Koffiestop in het openbaar wil je zoveel mogelijk mensen bereiken. Het gaat dan bijvoorbeeld om een standplaats bij een supermarkt, bij een station, op een markt of tijdens een evenement. Vergeet niet vooraf een toelating te vragen. Gebruik onze Koffiestop-affiches om je actie zichtbaar te maken. Spreek voorbijgangers aan. Je kan er ook voor kiezen om een Koffiestop te houden in je eigen huis of in het lokaal van je vereniging en zelf een aantal mensen uit te nodigen.

HOE DOE JE MEE?

Het enige wat je moet doen is je Koffiestop registreren. Dat kan via de website www.koffiestop.be of telefonisch bij je regionale dienst. De adressen en telefoonnummers van onze regionale diensten vind je op de achterzijde van deze campagnekrant. Ongeveer twee maanden voor 15 februari 2008 krijgen alle organisatoren een Koffiestop-pakket toegestuurd.

Het is gratis en bestaat uit:

- Koffiestop-affiches en een campagneaffiche.
- Een kartonnen collectebus.
- Een handleiding met afspraken en tips.
- Enkele Broederlijk Delen-hesjes en Koffiestopstickers.

In het pakket zit geen koffie.

WWW.KOFFIESTOP.BE

Zodra je jouw Koffiestop registreert, krijgt die een plaats op onze website. We publiceren het adres van elke Koffiestop en duiden aan of het om een publieke actie gaat of om een privégebeuren. Verder vind je op onze website een document om je Koffiestop aan te kondigen en een document met

persoonlijke uitnodigingen. Beide documenten kan je downloaden, afdrucken en kopiëren. Je vindt er ook een e-card die je kan versturen naar mensen die je wil uitnodigen via e-mail.

EEN KOFFIESTOP-WEDSTRIJD

Als je de opbrengst van je Koffiestop stort voor 21 maart 2008, dan doe je automatisch mee aan onze Koffiestop-wedstrijd. De winnende groep mag samen met Marcel Vanthilt een kop koffie en andere heerlijke dingen nuttigen.

ZIJ STEUNEN DE KOFFIESTOP

Net zoals vorig jaar steunt Colruyt onze Koffiestop. Als je een Koffiestop aan een Colruyt-vestiging houdt, dan zorgt Colruyt voor de drank en versnaperingen. Het gaat om koffie, thee, chocomelk, fruitsap, melk, suikerklontjes, koekjes, thermische bekertjes en roerstaafjes. De vrijwilligers kunnen ook gebruikmaken van de koffiezetapparaten in de winkel en ze krijgen thermosens ter beschikking.

Ook Oxfam Fairtrade doet mee. Organisatoren van Koffiestops vinden in hun Koffiestoppakket reductiebonnen voor vier (h)eerlijke producten: koffie, thee, fruitsap en chocomelk. Met deze bonnen krijg je korting in één van de 206 Wereldwinkels.

VAAK GESTELDE VRAGEN

- Moet ik koffie schenken? Mag het ook thee zijn?

'Koffiestop' is de naam van het model. Een korte, krachtige naam. Maar het spreekt voor zich dat je ook thee, melk, chocomelk, fruitsap, of wat dan ook mag schenken. Onze voorkeur gaat natuurlijk uit naar eerlijke dranken. Uiteindelijk is het doel: het ondersteunen van de eigen plannen van de mensen in het Zuiden in hun strijd tegen armoede en onrecht.

- Mag ik ook een koekje aanbieden?

Natuurlijk. Speculaas, zelfgebakken cake of koffiekoeken ... het mag allemaal. Hou wel het kostenplaatje in de gaten.

- Mag ik een Koffiestop organiseren op een andere dag?

Dat mag. We proberen zoveel mogelijk groepen te mobiliseren voor vrijdag 15 februari. Daardoor valt onze Koffiestop meer op. Maar als 15 februari voor jou onmogelijk is, dan ben je vrij om op een andere dag aan de slag te gaan.

- Mag ik op meer dan één plaats een Koffiestop houden?

Graag zelfs. In de voormiddag bijvoorbeeld op het marktplein en 's avonds bij je vereniging. Zorg er wel voor dat je tweemaal registreert.

Heb je nog meer vragen? Aarzel niet, stuur ze naar peter.vancraenenbroeck@broederlijkdelen.be of neem contact op met je regionale dienst.

WAT VRAGEN WE?

Schenk koffie bij je thuis, op het werk, aan de schoolpoort, in de kerk, bij je vereniging,... overal! Wij sturen je een Koffiestop-pakket en je kan aan de slag. Het enige wat je moet doen is koffie zetten en je vrienden, familieleden, collega's, buren en voorbijgangers uitnodigen om in ruil voor een kop (h)eerlijke koffie een vrije bijdrage te leveren voor het werk van Broederlijk Delen.

"De Koffiestop op 15 februari... ik doe opnieuw mee." Marcel Vanthilt

Culinair Solidair

De solidaire maaltijd in een nieuw kleedje

WAT? De solidaire maaltijd is een van de klassiekers onder de actiemodellen van Broederlijk Delen. Vrijwilligers maken een maaltijd en verkopen die op school, aan de leden van hun vereniging of parochie of aan het grote publiek. Maar een solidaire maaltijd is meer dan dat. Door samen te tafelen tonen we onze verontwaardiging over de honger in de wereld en zeggen we dat voedsel moet gedeeld worden.

Solidaire tafelen kan onder verschillende vormen: een solidaire ontbijt of solidaire brunch, een solidaire middag- of avondmaal, een wereldreceptie, enzovoort. Ook voor het menu zijn er tal van mogelijkheden. Je bepaalt zelf wat je op de menukaart plaatst, maar we geven je hier graag enkele tips:

- Probeer eens een zuiders recept. De regionale diensten van Broederlijk Delen organiseren voor de campagne **kookavonden rond recepten uit het campagne-land**. Informatie hierover vind je op onze lanceermomenten of op onze website (vanaf november).
- Probeer er een lekkere, geëngageerde maaltijd van te maken met producten van het seizoen uit eigen streek en eerlijke producten uit het Zuiden.

NIEUW! CULINAIR SOLIDAIR Vanaf 2008 stoppen we het model van de solidaire maaltijden in een nieuw kleedje. We staan onze vrijwilligers bij met nieuwe materialen en diensten en riepen ook een nieuwe naam in het leven. Onder de noemer 'Culinair Solidair' vallen voortaan alle initiatieven die te maken hebben met koken en maaltijden voor Broederlijk Delen.

REGISTREREN Broederlijk Delen kan dit maar aanbieden als wij op de hoogte zijn van jouw solidaire maaltijd. Daarom vragen we om ze bij ons te registreren. Je kan dat doen via www.broederlijkdelen.be/culinairsolidair. **Aan je registratie zijn uiteraard verschillende voordelen verbonden:**

- Pakket 'Culinair Solidair'

Je ontvangt het pakket 'Culinair Solidair'. Dat bevat onze nieuwe affiche 'Culinair Solidair', een campagneaffiche, een affiche om je maaltijd aan te kondigen, twintig folders, een onderlegger en een handleiding 'Culinair Solidair' met nog meer tips voor een succesvolle solidaire maaltijd.

- Aankondiging op onze website

We kondigen je solidaire maaltijd aan op onze website, zodat iedereen die geïnteresseerd is om mee te werken of om te komen eten ze gemakkelijk kan terugvinden.

- Wedstrijd

En, om je echt over de streep te halen ... alle vrijwilligers die hun solidaire maaltijd registreren en de opbrengst ervan storten vóór 1 mei 2008 doen automatisch mee aan een wedstrijd. De winnende groep mag samen met chef-kok Jan Buytaert kokerellen in zijn restaurant De Bellefleur in Kapellen, om vervolgens te genieten van de zelf bereide culinaire geneugten.

MEER INFO? Surf naar www.broederlijkdelen.be/culinairsolidair of contacteer je regionale dienst (adressen zie achterflap).

Of nog...

VERKOOP ONZE WENSKAARTEN EN WIMPELS

Ook dit jaar is er een nieuwe set wenskaarten. De set 'Toekomst' bestaat uit vier kaarten en vier enveloppen, met een geschikte wenskaart voor elke gelegenheid. Ook de wenskaarten 'Close-ups', 'Landschappen uit het Zuiden' en 'Kinderen uit het Zuiden' kan je nog verkopen. De verkoopprijs bedraagt vijf euro per set.

Vijf euro is ook de prijs van onze kleurrijke wimpel.

Vraag een depot wenskaarten en wimpels bij je regionale dienst.

Een depot betekent dat je na je activiteit de niet-verkochte wenskaarten en wimpels terugbezorgt aan je regionale dienst, samen met het geld van de verkochte exemplaren.

Verkoop onze kaarten en wimpels zeker op je Broederlijk Delen-activiteit. Een verkoop aan de supermarkt of het station kan ook. Vraag vooraf wel een toelating aan bij de bevoegde personen.

VAN HUIS TOT HUIS

Broederlijk Delen kan rekenen op duizenden vrijwilligers die elk jaar opnieuw de straat op trekken voor een huis-aan-huiscollecte. Veel groepen gebruiken de collecteomslag. Ze stoppen die in de bussen van de inwoners van de parochie of gemeente en halen hem later terug op. Andere groepen verdelen de massafolder. Hij bevat meer informatie, heeft ook een overschrijvingsformulier, maar is geen envelop. Hij is dus uitermate geschikt wanneer je geen ophaalronde organiseert.

Enkele tips:

- Stempel je parochiecode of het volledige adres van je parochie in de mededeling van het overschrijvingsformulier. Dan kunnen wij de giften correct toewijzen.
- Plan een gezamenlijk moment met je vrijwilligers voor of na de straatactie. Zo kunnen zij zich informeren over de campagne of ervaringen uitwisselen bij een hapje en een drankje.
- Broederlijk Delen heeft een nationale vergunning voor de organisatie van een deur-aan-deuractie. Vraag zeker een kopie aan bij je regionale dienst.

EEN DOOSJE OM TE SPAREN

Gebruik onze leuke spaardoosjes op school of in het gezin.

NIEUW!

Ook dit nog...

OP ZOEK NAAR NOG MEER IDEEËN?

Vraag de bundel 'Fondsen werven met je groep' aan met de coupon onderaan.

WAAROM IS EEN BROEDERLIJK DELEN-ACTIE VOOR BROEDERLIJK DELEN?

Sommige mensen gebruiken de naam 'Broederlijk Delen' terwijl ze geld inzamelen voor een andere organisatie. Vaak is dat te goeder trouw. Maar de naam 'Broederlijk Delen' is gedeponereerd als naam van een organisatie en mag bijgevolg uitsluitend gebruikt worden bij acties waarvan de opbrengst naar Broederlijk Delen gaat. Daarom vragen we om eerlijk te communiceren op je activiteit.

DE AFREKENING

Je helpt ons als je de onderstaande richtlijnen volgt. De essentie: doe afzonderlijke stortingen per soort opbrengst. De collecte in de kerk stort je via het bisdom. De rest bezorg je rechtstreeks aan Broederlijk Delen. Stort vóór 15 mei op ons rekeningnummer 000-0000092-92.

Opbrengst van...

Opbrengst van...	code in mededeling
Huis-aan-huiscollecte	0130
Solidaire maaltijd	0223
Koffiestop	0260
Andere activiteit (quiz, concert,...)	0089
Verzamelde spaarbusjes van groep/school	0091
Wenskaartenverkoop/wimpelverkoop	depot afrekenen met regionale dienst
Collecte in de kerk	storten via bisdom

DE RESULTATEN PER PAROCHIE

In de loop van juni sturen we een brief met de resultaten van de giften per parochie. We kunnen dat alleen correct doen als je de opbrengsten volgens de richtlijnen stort. Ook giften via overschrijvingen of maandelijkse opdrachten nemen we op in jouw resultaat (als we de parochie van de schenker kennen). Je kan op het overschrijvingsformulier van de massafolder/collecteomslag een stempel zetten met de code of met de volledige naam van je parochie. Zo kunnen we ook nieuwe schenkers toewijzen aan een parochie.

OP ZOEK NAAR IDEEËN?

Al eens gedacht aan een concert, een quiz, een filmvoorstelling, een tombola,...? Vraag de bundel 'Fondsen werven met je groep' aan met de coupon hieronder. Je vindt er getuigenissen en tips over deze en nog meer succesvolle fondsenwervende activiteiten.

Ja, ik wil tips en praktische info om Broederlijk Delen te steunen met mijn groep of school.

Naam:

Voor naam:

Straat-nr.:

Postcode:

Gemeente:

Stuur naar: Broederlijk Delen, Peter Van Craenenbroeck, Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel of mail naar peter.vanraenenbroeck@broederlijkdelen.be.

Liturgie en spiritualiteit

Het levensverhaal van Joachim, een Haïtiaanse boer, inspireert ons om tijdens de vasten stil te staan bij ons eigen leven en spiritualiteit. Wat staat er geschreven in ons eigen levensboek? Wat vertelt het over onze levenskeuzes, onze motieven voor wereldwijde solidariteit? Herkennen we af en toe het 'heilige' in het alledaagse, de stem van God in mensen die ons uitdagen? Vinden we de moed om op onze stappen terug te keren als het moet, en ons leven een nieuwe wending te geven? Wat verwachten we van de witte, nog onbeschreven pagina's? Wanneer laten we vliegers op van hoop en geloof? Aan de hand van deze vragen werkten verschillende werkgroepen een ijzersterk aanbod uit.

BROCHURE 'LITURGIE EN SPIRITUALITEIT'

Deze brochure is bedoeld voor parochies en groepen. Ze bevat uitgewerkte vieringen voor elke week van de vasten, uitgewerkte kindernevendiensten, een gespreksavond, een viering voor volwassenen en een viering voor jongeren.

BEZINNINGENBOEKJE SPOOR ZES

Dit bevat inspirerende teksten die aansluiten bij de campagne-inhoud, met daarnaast een verrassend actuele verkenning van enkele bijbelteksten over de vastentijd. Het boekje is bijzonder bruikbaar in groep, bijvoorbeeld in een viering of om een vergadering te beginnen.

VASTENKALENDER KERK EN WERELD

Deze scheurkalender vertelt boeiende levensverhalen van mensen uit het Zuiden, uit Vlaanderen en uit de bijbelse traditie. Zo staat hij garant voor een dagelijkse injectie verse inspiratie voor mensen die solidaire levenskeuzes maken.

KINDERKALENDER PIC HASSELT

Dit veertigdagenboekje geeft kinderen dagelijks korte opstapjes tot gebed, evangelieteksten voor de vastentijd en Broederlijk Delen. Inhoudelijk sluit het aan bij het project voor de basisschool van Spoor ZeS. Kinderen tot twaalf jaar kunnen er zelf mee aan de slag in het gezin, in de parochiecatechese en op school.

'ADEM HALEN. DE WERELD ROND'

Een boek met bezinningsteksten over internationale solidariteit. Meer dan 120 teksten verwoorden de energie en de spiritualiteit van mensen in hun engagement voor anderen. Je vindt er bezinnende teksten, bijbelteksten, gebeden, gedichten, citaten en getuigenissen uit de hele wereld. Ideaal voor wie verdieping en spiritualiteit zoekt, het hele jaar door.

Aan de slag met het basismateriaal

HET BASISMATERIAAL

- Dvd met campagnefilm en jongerenfilm

In de campagnefilm zijn we te gast bij het gezin van de Haïtiaanse boer Joachim en zijn vrouw André-Rose, bij de boerengroep VEDEK en bij het netwerk PAPDA. Zij gunnen ons een beklijvende inkijk in hun leven. Ze tonen ons hun duurzame landbouw, hun cassaverie, en de verschillende initiatieven waarmee ze de honger aanpakken en de armoede terugdringen. Voel je verbonden met hardwerkende mensen die hun talenten ten volle inzetten voor de toekomst van hun gemeenschap en hun kinderen.

De prachtige jongerenfilm toont ons dezelfde realiteit, bekeken door de ogen van de kinderen van Joachim en André-Rose. We maken het dagelijkse leven van kinderen en jongeren op het Haïtiaanse platteland mee. Heel anders dan dat van hun leeftijdsgenoten in de hoofdstad Port-au-Prince. Maar ook daar vinden we kinderen en jongeren die verantwoordelijkheid opnemen, onder andere in de hartverwarmende jeugdbeweging Chiro Haïti.

- De campagnekrant heb je nu in handen

Dit document, eveneens opgebouwd rond het verhaal van Joachim, André-Rose, VEDEK en PAPDA, bevat alle achtergrondinformatie die je nodig hebt om campagne te voeren. Vraag gerust gratis extra exemplaren voor alle geïnteresseerden.

- Andere basismaterialen

- De gratis catalogus met een overzicht van het campagnemateriaal verschijnt later in het najaar.
- Maak de campagne zichtbaar met affiches, spandoeken, hesjes, enzovoort.

AANBOD VOOR HET BASISONDERWIJS

- De jongerenfilm.
- Een volledig pakket van Spoor ZeS met een handleiding voor de leerkracht, werkmateriaal voor de leerlingen en een cd.
- Een fotoset voor kleuters.

AANBOD VOOR HET SECUNDAIR ONDERWIJS

- De jongerenfilm voor -14-jarigen en de campagnefilm voor +14-jarigen.
- Een scenario voor een werelddag in het kader van Haïti.

- Een lessenmap bij de twee films met goed gestoffeerde lessen en leuke werkvormen over Haïti en het thema voedselzekerheid.
- Een webkwestie voor de eerste graad.
- Een werkwinkel van Studio Globo voor de derde graad.
- Een spel.

AANBOD VOOR HET JEUGDWERK

- Een leuke spelbrochure van Spoor ZeS.

POLITIEKE ACTIE

Hoe Broederlijk Delen het begrip 'bondgenootschap' omzet in acties en lobbywerk over internationale oorzaken van armoede, lees je in de politieke brochure. Die kadert binnen de gezamenlijke campagne 'Landbouw2015' van de coalitie '2015 De Tijd Loopt'.

WWW.BROEDERLIJKDELEN.BE

- Ons webaanbod

Op www.broederlijkdelen.be vind je het hele jaar door nieuws van het solidariteitsfront. Maar tijdens de campagne komt ons virtuele netwerk pas echt tot leven.

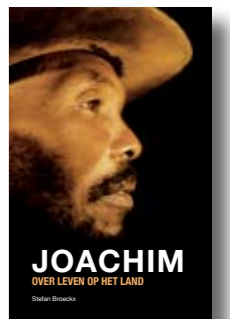
- Volg de actualiteit rond de campagne op de voet.
- Heel wat brochures en uitgaven kan je gratis downloaden: de lessen voor het secundair onderwijs, de brochures 'Campagne voeren met je groep', 'Liturgie en Spiritualiteit', enzovoort.
- Webcatalogus met adressen van muziek- en dansgroepen.
- Online bestelformulier, zodat je via het web je materiaal kan bestellen.
- Jouw activiteiten op onze website
- In de agenda kan je je eigen activiteiten aankondigen.
- Heb je een eigen website over je lokale Broederlijk Delen-werking? Meld het ons en wij zorgen voor een link op onze website.

- BD-e!

Vergeet ook niet om je in te schrijven voor onze nieuwsbrief BD-e! Ook dat kan via de website.

HET BOEK 'JOACHIM. OVER LEVEN OP HET LAND'

Het boek 'Joachim. Over leven op het land' vertelt ons het levensverhaal van de Haïtiaanse boer Joachim en toont wat hem heeft bezield om de ingeslagen weg te volgen. Maar het veruimt ook het blikveld naar het gezin, het dorp en de Haïtiaanse samenleving. Want tenslotte is het verhaal van Joachim niet het verhaal van één man, maar het verhaal van duizenden mannen en vrouwen die ervan dromen op het Haïtiaanse platteland een toekomst op te bouwen. Ook verkrijgbaar in de Standaard Boekhandel vanaf 6 februari 2008.

Haïti in cijfers en geschiedenis

GEOGRAFIE

- Oppervlakte: 27.749 km²
- Klimaat: tropisch en semi-aride in de oostelijke berggebieden
- Landschap: ruw en bergachtig
- Milieu: grootschalige ontbossing, gronderosie, 28,11% bebouwbare landbouwgrond
- Talen: Creools en Frans

DEMOGRAFIE

- Bevolking: 8.706.497, waarvan 33% in enkele steden
- Leeftijdstructuur: 0-14 jaar: 42,1%; 15-64 jaar: 54,4%; 50% is jonger dan 21 jaar.
- Jaarlijkse groei: 2,4%
- Etnische groepen: 95% zwarten, 5% mulatten en blanken

SCHOLING

- Alfabetiseringsgraad: 52%

GEZONDHEID

- Levensverwachting: 57 jaar
- Vruchtbaarheidsgraad: 4,86 kinderen/vrouw

EEN GESCHIEDENIS VAN BLOED, ZWEET EN TRANEN

'Er woonden 60.000 mensen op dit eiland toen ik er in 1508 aankwam, inclusief de indianen. Dus zijn tussen 1494 en 1508 meer dan drie miljoen mensen bezweken door oorlog, slavernij, en in de goudwinning. Wie in de toekomstige generaties zal dit willen geloven?' (Bartholomé de las Casas, Spaans priester, in zijn 'Geschiedenis van de Indiën')

Columbus zette voor het eerst voet aan wal op Amerikaanse bodem op 5 december 1492. Hij landde met zijn schip op een eiland dat hij prompt Hispaniola doopte, 'Klein Spanje'. Hij trof er drie miljoen inwoners aan en gaf hen de naam 'indianen', in de overtuiging dat hij in India was aangekomen. Amper twintig jaar later waren er geen 60.000 van hen meer over en werd de eerste scheepslading slaven uit Afrika aangevoerd om te werken in de goudwinning en de suikerrietplantages. In 1791 kwamen hun nakomelingen in opstand en in 1803 versloegen ze definitief de troepen van Napoleon. Ze stichtten de eerste onafhankelijke zwarte republiek en schaften de slavernij af.

Vandaag huisvest het eiland twee landen: Haïti en de Dominicaanse Republiek. Vanuit het vliegtuig kan je goed zien waarom Hispaniola ook wel 'de Parel van de Antillen' werd genoemd. Je ontwaart een bosrijk en vruchtbaar berglandschap, tenminste zolang je over Dominicaans grondgebied vliegt. Waar de bossen ophouden en kale, geërodeerde heuvels tevoorschijn komen, daar is de grens met Haïti.

Het verwoeste landschap staat symbool voor zowat alles waar de geschiedenis van Haïti aan herinnert: een kaalgeslagen, leeggeroofd, kapot gekoloniseerd land, prooi van achtereenvolgens de Spanjaarden, de Fransen, de VS, de bloedige dictaturen van Papa en Baby Doc met hun beruchte geheime politie de 'Tontons Macoutes', militaire staatsgrepen, en bovenal ook van grote bedrijven die met exportgewassen en onderbetaalde arbeid grote winsten maakten. Winsten die nooit in het land bleven, maar door hun eigenaars veilig werden belegd in het rijke Westen.

In 1990 leek de zon eindelijk door de wolken te breken, toen priester Jean Bertrand Aristide met 67% van de stemmen tot president werd verkozen. Dat was tijdens de eerste vrije verkiezingen, na de vlucht van dictator Jean Claude 'Baby Doc' Duvalier. De vreugde was echter van korte duur. Op 30 september 1991 pleegde het leger met steun van de CIA een staatsgreep, gevolgd door een brutale onderdrukking van het volk. Aristide moest drie

- Kindersterfte: 63,83/1000 geboorten
- Drinkbaar water: 54% heeft geen toegang tot drinkbaar water
- Gezondheidszorg: 55% heeft geen toegang tot gezondheidszorg
- Aids: 5,6%

ECONOMIE

- Inkomen volgens koopkracht per hoofd v.d. bevolking: 1.800 US\$ (2006)
- Ontwikkelingsindex (HDI): 154e plaats op ranglijst van 177 (België op 13e plaats)
- Inflatie: 15% (2006)
- Buitenlandse schuld: 1,4 miljard US\$
- Werkloosheid: 65% van de actieve bevolking
- Absolute armoede: 80% van de bevolking (2 US\$/dag), en 56% in extreme armoede met 1 US\$/dag

Bronnen :
 - UNDP - Human Development Report, 2006
 - CIA, The World Factbook, 2007 (www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/print/ha.html)
 - (UNDP) PNUD - Rapport national sur le développement humain Haïti (sept 2004)

jaar wachten vooraleer hij met instemming van de VN en in ruil voor vele toegevingen opnieuw zijn functie kon opnemen, met de hulp van de VS. Hij was dan echter al niet meer dezelfde 'Titide' die de mensen tot president verkozen hadden. Hij was met handen en voeten gebonden aan de VS en kreeg bovendien de smaak van de macht te pakken, waardoor hij de steun van de middenklasse en de economische machten verloor. In 2000 werd hij nog éénmaal herverkozen, tijdens fel betwiste verkiezingen. Maar vanaf dan liep het helemaal fout. De binnenlandse druk nam toe en de VS trokken hun handen af van Aristide. Ze dwongen hem in februari 2004 het land te verlaten, en weer brak voor Haïti een periode van onrust en politieke chaos aan.

Begin 2006 waren er eindelijk weer verkiezingen. De verkiezingsdag verliep tot ieders grote verwondering vlot en relatief rustig, en kende een grote opkomst. Het volk van Haïti bracht heel bewust zijn stem uit en koos voor Preval, een vroegere medestander van Aristide, die reeds president was tussen twee regeertermijnen van Aristide in.

Preval staat nu voor de zeer grote uitdaging om de staatsstructuren terug op te bouwen, de economie opnieuw op gang te brengen en de bevolking niet nog eens teleur te stellen. Een staat opbouwen vraagt tijd. Maar de mensen voelen dat er iets gebeurt. Sinds februari 2007 is het rustiger in Haïti. VN-troepen en politie treden kordater op tegen het bendegeweld in de hoofdstad. Intussen blijven sommige problemen wel bestaan, de enorme sociale tegenstellingen voorop. De aangekondigde reeks privatiseringen, met banenverlies tot gevolg, zou een bron kunnen worden van nieuwe onlusten.

Voor meer achtergrondinformatie:
www.broederlijkdelen.be en de website van het Vlaams Haïti Overleg:
www.vlaams-haiti-overleg.be

Haïti heeft ook talent

Campagnetekst 2008

NAAR DE HEL EN TERUG

‘In vergelijking met de hoofdstad Port-au-Prince is Cap Rouge het paradijs’, zegt landbouwer Joachim Sanon. ‘Er is geen lawaai en wie werken wil, heeft te eten. Ik ga nooit terug, ik ben niet gek.’

Samen met zijn vrouw André-Rose Lycée woont Joachim op een kleine boerderij in de heuvels van Cap Rouge, een deelgemeente van Kay Jacmel, nabij de Haïtiaanse zuidkust. Ze hebben vier kinderen. Jodel Archange (10), Rose Hermith (6) en Frantz Cadet (3) wonen thuis. Méliza (7) woont bij haar doopmeter. André-Rose is lerares in de lagere school van Cap Rouge. De lessen zijn enkel ‘s ochtends. In de namiddag is ze boerin. Het gezin is lid van VEDEK, een boerenorganisatie gespecialiseerd in opleidingen rond landbouwtechnieken, die ook initiatieven neemt om het inkomen en de levenskwaliteit van de huishoudens te verbeteren. Joachim is de schatbewaarder van VEDEK.

Als jonge kerel had hij heel andere plannen. Hij vertrok in 1981 naar Port-au-Prince om elektronica te studeren, en was vastbesloten om nooit meer terug te keren naar het platteland. Met een diploma op zak zou hij immers voor zichzelf een goed leven kunnen uitbouwen in de stad. ‘De eerste confrontatie met de hoofdstad was een schok’, vertelt hij. ‘Ik logeerde bij vrienden van mijn moeder. We woonden met zestien in een huis en hadden alle dagen honger. Soms ging ik terug naar huis op het platteland, om eten te halen, zodat we weer enkele dagen verder konden.’ Aan opgeven dacht hij niet: ‘Je zet je schrap. Je wil bewijzen dat je toch kunt overleven in de stad. Ik verhuisde naar het huis van een vriend, en toen ging het iets beter. Ik studeerde en werkte tegelijk. Nadat ik in 1985 mijn diploma haalde, kon ik aan de slag in een fabriek voor elektronicaonderdelen, een slecht betaalde job.’

Rond die tijd verhuisde hij weer, ditmaal naar Cité Soleil, de grote sloppenwijk van Port-au-Prince. Aan de zes jaar dat hij daar woonde heeft Joachim slechte herinneringen: ‘Enkel beesten kunnen daar leven. Muggen en ratten. Je woont dicht op mekaar, het stinkt er vreselijk, het water is vervuild, er is miserie en een groot gebrek aan hygiëne. Maar weer was mijn reactie ‘weerstand bieden’. Ik wou slagen. Ik wou niet werkloos zijn, aanvaardde ook nachtwerk. Het was een menonwaardig leven.’

Toen op 30 september 1991 de staatsgreep tegen president Aristide plaatsvond, kwam de genadeslag. De fabriek ging dicht en alle arbeiders werden ontslagen. ‘Voor mijzelf betekende de staatsgreep eigenlijk een bevrijding’, zegt Joachim. ‘Ik hield het voor bekeken in de stad. Na elf jaar besloot ik om terug te keren naar Cap Rouge, naar mijn ouders, en daar aan mijn leven een nieuwe start te geven.’

BOER IN CAP ROUGE

‘Mijn ouders waren blij me te zien, maar ze hadden niet door dat ik van plan was te blijven’, glimlacht Joachim. ‘Zelfs toen ik varkens kocht, dachten ze dat het was om ze in de stad op te eten, en niet om ermee te kweken. Het eerste jaar werkte ik bij hen op de boerderij. Later gaven ze me een stuk van hun grond, zodat ik mijn eigen landbouwbedrijf kon opstarten. In 1992 begon ik met bananenteelt. Ik kocht 250 wortelstokken. De mensen hier dachten dat ik gek was, want ik liep rond met een bak uitwerpselen van dieren, om mijn bananenplanten te bemesten. Later zagen ze de resultaten en begonnen ze zelf ook met organische bemesting.’

Zo werd Joachim een voortrekker voor de introductie van de nieuwe teelttechnieken die de meeste boeren in de streek nu gebruiken. André-Rose en Joachim tonen hoe en waarom ze hun varkens aan een koord houden, in de bananenplantage. Elke dag verplaatsen ze de dieren naar een andere bananenplant, zodat de mest meteen op de juiste plaats terecht komt. In hun tuin kweken ze yam, bonen, groenten en fruit.

‘En zo is het leven hier in Cap Rouge niet slecht’, meent Joachim. ‘We hebben een huis, we hebben genoeg en gevarieerd te eten. We hebben een gezin. We hebben verantwoordelijkheid genomen, en verantwoordelijkheid gekregen.’

Haiti heeft ook talent

TOEKOMST ZAAIEN

Die verantwoordelijkheid waarover Joachim vertelt, heeft natuurlijk te maken met VEDEK (Vive Espoir pour le Développement de Cap Rouge), de overkoepelende organisatie van de boerengroepen in de streek. VEDEK ontstond in 1988, na de doortocht van de cycloon Gilbert. Vandaag verenigt VEDEK een twintigtal boerengroepen in tien dorpen. Elke boerengroep bestaat uit twintig tot veertig gezinnen.

Ooit leefde de streek van de koffieteelt. Maar toen de internationale koffiemarkt instortte, vervielen de boeren in bittere armoede. Ze leden honger, want ze hadden geen inkomen meer om eten te kopen. De koffieteelt had ook de voedsellandbouw verdrongen, waardoor de boeren te weinig voedsel produceerden voor eigen gebruik.

Voor VEDEK was het dan ook prioriteit nummer één dat de boeren opnieuw voedsel zouden verbouwen. Aangepaste opleiding zorgde ervoor dat de boeren konden omschakelen van koffieteelt naar voedsellandbouw en hun opbrengsten van rijst, maniok, sorghum, groenten, suiker en veeteelt konden verhogen en verbeteren. De boeren bouwden silo's om voedsel te bewaren. Daardoor kunnen nu ze het hele jaar door eten van eigen oogst.

Water was een tweede groot probleem. Door grote gesloten, gecementeerde watertanks te bouwen voor de opvang van regenwater, is er nu water voor de groentetuin, voor de wasplaats en voor het vee. Een hele verbetering, want water halen aan de bron is zwaar en tijdrovend werk.

Door de ontbossing uit het verleden is ook erosie in de heuvels van Cap Rouge een groot probleem. De grond wordt niet langer vastgehouden door een vlechtwerk van wortels van bomen, struiken en kruiden. Hierdoor verliezen de hellingen hun vruchtbare bovenlaag en blijven er enkel kale rotsen over. Er gaat dus veel aandacht naar herbebossing en landbouwtechnieken die de hellingen beschermen. Het aanleggen van terrassen is er één van, net als het aanbrengen van aanplantingen op de hoogtelijnen. 'Maar het is minstens even belangrijk om verschillende landbouwgewassen door mekaar heen te planten, zodat de grond permanent door begroeiing bedekt is en door wortels wordt vastgehouden,' aldus Joachim. 'Ook zijn de geiten grote boosdoeners. Ze eten de bladeren van de jonge boompjes op en trappen met hun hoeven de aarde los. Een belangrijke maatregel is dan ook om ze niet langer los te laten lopen, maar ze aan een koord te houden.' Joachim toont zijn eigen methode: hij houdt zijn geiten binnen een omheining en kweekt hun voer op een apart veld. 'Zo blijft de helling permanent begroeid en krijgt erosie geen kans meer', zegt hij.

VROUWEN CREËREN PLATTELANDSECONOMIE

Sinds kort stimuleert VEDEK ook de verkoop van zelf verwerkte landbouwproducten. Vooral vrouwen verwerven hiermee een extra gezinsinkomen. Traditioneel zijn zij het immers die naar de markt

gaan om producten te verkopen. In Cap Rouge produceren ze likeur en maken ze confituur en pindakaas. Ze hebben ook een bakkerij. Dergelijke initiatieven zorgen ervoor dat mensen geld hebben voor school, gezondheidszorg of huishoudelijke producten. Vooral voor de scholing van hun kinderen willen mensen grote offers brengen.

Waar vrouwen zelf afgewerkte producten kunnen produceren en die rechtstreeks bij de consument brengen, creëren ze het begin van een tewerkstelling buiten de landbouw. Als die kan groeien, groeit ook het geloof in een toekomst op het platteland. Deze droom koesteren ook André-Rose en Joachim voor hun kinderen. Joachim wil hun de ervaring besparen die hij had in Port-au-Prince. 'Ik wil dat ze kunnen studeren, maar dan om daarna in Cap Rouge te werken en zich hierin te zetten voor de gemeenschap', zegt hij.

JONGEREN KIEZEN VOOR HET PLATTELAND

Vanzelfsprekend is dat niet. Jongeren die naar de steden Jacmel of Port-au-Prince geweest zijn om te studeren, dromen van een leven dat méér is dan werken, eten en slapen. Op een levend platteland moeten ontplooiingskansen voor jongeren zijn. Daarom richtte VEDEK de Commission Jeune op, een beweging voor jongeren. Ze heeft een bescheiden bibliotheek en een kiosk die dienstdoet als vergaderplaats en ontmoetingsruimte.

De Commission Jeune heeft een gemengde werking en wordt geleid door Lena Jean-Baptiste, een dynamische jonge vrouw. Dat is belangrijk, want zo doorbreekt de beweging de

traditioneel minderwaardige positie van vrouwen in de Haïtiaanse samenleving.

De jongerenbeweging staat op gelijke hoogte naast andere commissies die elk een deel van de werking van VEDEK beheren. Zo kunnen de jongeren op een volwaardige manier mee hun schouders zetten onder de nieuwe initiatieven. Ze geloven dat hier langzaam een plattelandseconomie kan groeien die meer toekomstperspectief biedt dan het leven in de sloppenwijken van de stad.

HET MIRAKEL VAN HAÏTI

'In ons land heb je een centrale staat die nooit haar verantwoordelijkheid opgenomen heeft, maar desondanks zijn de boeren aan de basis nooit gestopt zich te organiseren om samen te werken aan een beter leven. Voor mij heeft de plattelandsbevolking een mirakel gerealiseerd, door tijdens al die

Haïti heeft ook talent

woelige jaren te blijven werken, te blijven produceren, te blijven vechten voor het behoud van de familiale landbouw en de eigen cultuur. VEDEK in Cap Rouge is een bewonderenswaardig voorbeeld.'

Aan het woord is Camille Chalmers, socio-economist, prof aan de staatsuniversiteit van Haïti, en vooral ook coördinator van PAPDA (Plate-Forme Haïtienne de Plaidoyer pour un Développement Alternatif), een partnerorganisatie van Broederlijk Delen. PAPDA is een coalitie van sociale organisaties en bewegingen die steun verleent aan groepen mensen die zelf hun ontwikkeling in handen nemen.

PAPDA begeleidt VEDEK als pilootproject. Het staat in voor vorming en voor de begeleiding van de initiatieven. Vrouwen kunnen bijvoorbeeld bij PAPDA terecht als ze willen beginnen met geitenteelt. Ze krijgen dan een geit als lening. Ze betalen die later terug met jonge geitjes, die op hun beurt als lening gegeven kunnen worden aan gezinnen. Op dezelfde manier kunnen vrouwen legkippen en hanen verkrijgen om een eierproductie of kwekerij van legkippen op te starten.

DE EIGEN PLANNEN VAN GROEPEN MENSEN

Groepen mensen de kans geven om hun eigen plannen tegen armoede en onrecht waar te maken... Volgens Camille Chalmers komt de typische aanpak van Broederlijk Delen precies overeen met de werkmethode van PAPDA: 'De echte hoofdrolspelers zijn de groepen aan de basis: vrouwengroepen, syndicale groepen, lokale gemeenschappen. Zij zijn het die nieuwe formules voor ontwikkeling uitvinden. Als je werkelijk rekening houdt met de eigen plannen van de mensen komt duurzame ontwikkeling tot stand.'

VOEDSELTOEGANG

Centraal in de werking van PAPDA staat het programma rond voedseltoegankelijkheid: het recht van landen om een eigen landbouwbeleid te voeren en om de eigen voedselproductie te beschermen, zodat boeren hun eigen bevolking kunnen voeden en niet van import moeten leven. Dat is in Haïti een erg actueel thema. Het land is sinds 1996 het slachtoffer van een brutale liberalisering. Om schuldvermindering te krijgen bij andere landen, moest Haïti van het IMF (Internationaal Muntfonds) en de Wereldbank zijn markt opengooien. De invoertarieven voor strategische voedselgewassen als maïs en rijst daalden van 50% naar 3%, en voor de andere landbouwproducten naar 0%. Goedkope voedseloverschotten van de wereldmarkt - voornamelijk van de VS - komen massaal het land binnen.

'De gevolgen zijn uitermate erg', aldus Camille Chalmers. 'In de vier belangrijkste landbouwsectoren van Haïti, met name de productie van suiker, rijst, kippen en eieren, hebben we de laatste acht jaar 830.000 arbeidsplaatsen verloren. Dat zijn dus honderdduizend mensen per jaar die hun bestaansmiddelen verliezen. Vandaag zijn nog 90.000 mensen actief in de rijstcultuur. Als er politiek gezien niets verandert, kunnen we er zeker van zijn dat ook zij uit de markt verdreven zullen worden en dat ze het leger werklozen zullen vervoegen in de chaos van de sloppenwijken.'

Intussen is de hoofdstad Port-au-Prince een uitdijende olievlek geworden. De sloppenwijken rond de stad reiken tot de naburige steden Delmas, Carrefour en Fond-Parisien. Deze agglomeratie telt tussen de 2,5 en 3 miljoen inwoners, een derde van de hele bevolking. 'Mensen spreken vaak over de 'republiek Port-au-Prince' omdat het beleid van de opeenvolgende regeringen zich alleen toespitste op de hoofdstad en het platteland verwaarloosde', zegt Camille. 'De sloppenwijken zijn het gevolg van dit wanbeleid.'

MANIOK VERSUS TARWE

Je kan je dus afvragen of de vele uitgeweken boeren die vandaag de steden bevolken, net als Joachim kunnen beslissen om terug te keren naar het platteland. Toen Joachim de stad vaarwel zei, was dat vijf jaar voor de liberalisering Haïti in een dodelijke wurggreep nam.

Ook de inwoners van Cap Rouge ondervinden vandaag de concurrentie van ingevoerd voedsel. Maniok is een traditioneel gewas dat het goed doet in het heuvelachtige gebied. Maar de consumptie ervan is gedaald. In de plaats is brood gekomen, gebakken met goedkoop ingevoerde tarwe uit de VS.

Toch willen de mensen een stuk van de binnenlandse voedselmarkt heroveren. Niet met tarwe, want dat groeit niet in dit tropische gebied, maar met maniok. 2007 was wat dat betreft een belangrijk jaar voor VEDEK. De boeren hebben in april hun eigen *cassaverie* plechtig geopend, een gebouw met een maniokmolen, een werkplaats en een winkel. Naast het gebouw metselden ze een grote watertank om regenwater op te vangen en de aangevoerde maniokwortels te wassen. De cassaverie koopt maniokwortels op en verwerkt ze tot maniokbloem (cassave). De bloem wordt verpakt in zakjes met etiket en verkocht.

De voordelen zijn duidelijk. De verpakte maniokbloem is veel handiger voor het transport over de slechte wegen dan de maniokwortels. Maar bovenal hopen de boeren dat hun meel zijn weg vindt naar de bakkerijen en naar het populair geworden brood. Dat kan immers ook gemaakt worden door maniokbloem te mengen met de ingevoerde tarwebloem. Als een deel van de tarwe vervangen wordt door een plaatselijk product, kan dat een echte stijging van het inkomen betekenen. Ze bakken alvast zelf 'gemengd brood' in hun eigen bakkerij.

Ongeveer honderd boeren zijn aangesloten bij de cassaverie. Met een startlening kunnen ze

Haiti heeft ook talent

plantgoed kopen. Op het moment van de oogst betalen ze de lening terug in natura. De cassaverie koopt ook maniok op van boeren die geen lid zijn. Zo worden de mensen aangemoedigd om meer maniok aan te planten. Op het einde van het jaar behoudt de cassaverie een deel van de winst voor nieuwe investeringen en werkkapitaal. De rest keert ze uit aan de leden.

Eens de cassaverie goed draait, willen de boeren er ook andere landbouwproducten verkopen: aubergines, kolen, bonen, paprika's, enzovoort. Dat is echter slechts een begin. De échte uitdaging ligt in het verhogen van de productie en het uitbreiden van de afzetmarkt naar de nabijgelegen stad Jacmel, en later ook naar Port-au-Prince.

De slechte wegen vormen vandaag letterlijk een hindernis. Bovendien is alle tussenhandel in handen van opkopers die de helft van de winst incasseren. Samen met de andere boeren van VEDEK dromen Joachim en André-Rose van de dag dat de inwoners van Cap

Rouge met een gehuurde vrachtwagen de slechte wegen kunnen trotseren en zelf hun oogst kunnen verkopen in de stad: 'Als je transportmiddelen hebt, kan je samen de oogst verkopen, maar ook samen goederen aankopen. Dat is veel voordeliger.'

IN EIGEN HANDEN

Wat de boeren in Cap Rouge waarmaken is voor Camille Chalmers een perfect voorbeeld van wat PAPDA bedoelt met 'de boeren als hoofdpersonages van de plattelandsontwikkeling'. 'Deze boeren bevinden zich nu op een interessant moment in de ontwikkeling van hun streek', zegt de coördinator van PAPDA, 'namelijk op de overgang van een voedsellandbouw voor eigen gebruik naar een landbouwproductie voor verwerking en verkoop op de binnenlandse markt. Ze moeten zich hiervoor organiseren, opleiding volgen, hun productie verhogen, aandacht hebben voor de kwaliteit, en het commerciële circuit zelf beheren tot bij de eindconsument. Dat is een nieuwe logica die de boeren moeten aanleren.'

'De boerengroepen moeten dit zelf doen. De staat voert jammer genoeg geen landbouwbeleid dat landbouwproductie aanmoedigt. Maar ook dat moet veranderen. Een deel van ons werk is precies ervoor te zorgen dat de mensen aan de basis begrijpen wat er in de nationale politiek besproken wordt, dat ze hun standpunten en hun stem kunnen laten horen, en dat de politici hun keuzes respecteren.'

EEN STERKERE STEM VOOR DE BOEREN

Samen met al zijn lidorganisaties houdt PAPDA de druk op de politieke ketel. Het ondersteunt en versterkt de bewegingen aan de basis in hun onderhandelingen met overheden op lokaal en

nationaal vlak. Het volgt de discussies over internationale handelsverdragen op de voet. Het doet lobbywerk in internationale netwerken en neemt deel aan bijeenkomsten zoals het Wereld Sociaal Forum. Via PAPDA hebben de boeren ook een stem in het lobbywerk van Broederlijk Delen en in netwerken zoals de Coördinatie Europa-Haiti, de pleitbezorger van de Haïtiaanse ngo's bij de Europese Unie.

'In afwachting van een beter beleid realiseren de boeren zelf wat haalbaar is', zegt Camille Chalmers. 'We zijn ervan overtuigd dat Haïti een toekomst heeft. Er zijn vele barrières die afgebroken moeten worden, maar hiervoor zijn we gezegend met de creativiteit van de Haïtiaanse plattelandsbevolking en de unieke cultuur van samenwerking. We werken verder, we hebben hoop.'

VAN KARÈM: TELKENS WEER OVERLEEFT DE HOOP

In het voorjaar waait er in Haïti een droge, harde wind. De *van karèm*, de 'wind van de vastentijd', is ideaal voor kinderen om hun zelfgemaakte vliegers de lucht in te laten. Tot Pasen zie je ze overal, in de stad en op het platteland. De Haïtianen zelf geven er geen extra betekenis aan. Maar voor de Europese bezoeker die ziet hoe mensen in dit kapotgeslagen land elke dag de moed in handen nemen en aan de slag gaan, zijn die vliegers kleurige signalen dat de hoop op opstanding uit lijden en slavernij niet kapot te krijgen is.

'Levenslust en hoop op verbetering zitten ingebakken in de Haïtiaanse cultuur,' zegt William Smarth, theoloog en priester in de stad Les Cayes. 'In Haïti kunnen we het thema van het leven overal terugvinden in de folklore en de cultuur. De Haïtiaan houdt van het leven. Maar hij stuit op vele obstakels. Het is aan ons om die obstakels op te ruimen en te werken aan het Rijk Gods, aan een toekomst van vrede en gerechtigheid. In de voorbije jaren zijn we gaan begrijpen dat vooruitgang niet enkel een zaak is van ontwikkeling, maar ook van bevrijding uit de structuren van verdrukking. Het Haïtiaanse volk is in staat om uit de scherven van het verleden iets nieuws op te bouwen.'

HET VERHAAL GAAT VERDER

Het beeld van de vliegers blijft ons bij. Het vertelt van de wenkende vrijheid, van de zelf gekozen toekomst, van de zelf ontworpen plannen van groepen mensen tegen armoede en onrecht. Het daagt ons uit om ook in Vlaanderen een *van karèm* te laten waaien, en een toekomstbeeld op te laten aan touwen van solidariteit en partnerschap.

Het is geen droombeeld, maar een toekomst die door André-Rose, Joachim, VEDEK en de vele boerengroepen elke dag meer in werkelijkheid wordt omgezet. We zijn fier dat deze mensen ons hun 'partner' noemen. Dat betekent dat we door onze steun aan hun eigen plannen een plaats hebben in hun verhaal. We nodigen iedereen uit om het vervolg ervan mee te beleven.

Wat doet Broederlijk Delen in Haïti?

Broederlijk Delen heeft een typische manier van werken. We zorgen dat groepen mensen in het Zuiden hun eigen plannen ter bestrijding van armoede en onrecht kunnen en mogen realiseren. Wereldwijd ondersteunen we 250 organisaties in 20 landen. In Haïti werken we samen met 21 partnerorganisaties. Zoals elders steunen we die eigen plannen op drie manieren: door financiële steun en/of een tijdelijke medewerker, door het organiseren van uitwisseling van ervaringen tussen projectpartners, en via internationale acties over oorzaken van armoede. Op deze pagina's lees je enkele concrete voorbeelden.

DE 21 LOKALE ORGANISATIES IN HAÏTI ONDERSTEUNEN WE MET GELD EN SOMS MET EEN TIJDELIJKE MEDEWERKER

In Haïti leeft 56% van de bevolking in extreme armoede (1 US\$ per dag). Een groot deel van deze mensen lijdt aan ondervoeding. Daarom ondersteunt Broederlijk Delen lokale boerengroepen zoals Tet Kolé, en organisaties zoals ITECA, GADRU en PAPDA, die deze lokale boerengroepen begeleiden. Ze geven vorming en stellen werkmiddelen ter beschikking. Zo kunnen de boeren hun oogst verbeteren, hun verkoop verhogen en van hun opbrengst leven.

In Haïti heerst veel rechteloosheid en straffeloosheid. Vooral de gewone mensen zijn daar het slachtoffer van. Daarom is Broederlijk Delen ook partner van organisaties die de mensenrechten verdedigen en de bevolking correct informeren (via publicaties, radioprogramma's, ateliers, enzovoort) over hun rechten en plichten als burgers. Klik eens op www.alterpresse.org, de nieuwswebsite van onze partnerorganisatie 'Groupe Medialternatif'.

CHIRO IN HAÏTI

Net zoals voeding, medische verzorging en onderwijs zijn sport en spel een onmisbare schakel in de ontwikkeling van een kind. Daarom ondersteunt Broederlijk Delen ook de Chiro in Haïti (Kiro

Ayiti). In een land dat geteisterd wordt door geweld en corruptie, laat de Chiro geen enkele kans onbenut om meer te doen dan spelen. De jeugdbeweging voorziet haar lokale groepen van materiaal om rond thema's als gezondheidszorg, alfabetisering en geweldloosheid te werken. Intussen heeft Kiro Ayiti zich ontwikkeld tot een belangrijke spreekbuis en begeleider van jongeren die een beter Haïti willen. De beweging telt ongeveer 50.000 leden, verspreid over 600 lokale groepen.

- Bij drie van onze 21 lokale partnerorganisaties verblijft er op vraag van de organisatie een tijdelijke medewerker van Broederlijk Delen. Wereldwijd ondersteunen we in 2008 veertig van onze 250 projectpartners met zo'n medewerker.
- Twee vrijwilligers werken voor enkele maanden mee bij partnerorganisaties in Haïti. In 2008 willen we in overleg met onze partners wereldwijd zo 30 à 35 vrijwilligers 'uisturen'.

'STEUN' IS VOOR ONS MEER DAN HULP AAN INDIVIDUELE PROJECTEN. SAMEN ZIJN ONZE PARTNERORGANISATIES STERKER DAN ELK APART. DAAROM ORGANISEREN EN STIMULEREN WE UITWISSELING VAN ERVARING EN KENNIS.

- In april 2007 kwamen al onze partnerorganisaties uit Haïti samen voor uitwisseling van ervaring en kennis.
- Broederlijk Delen heeft in twaalf landen een lokale vertegenwoordiger. Voor Haïti is dat Gerrit Matton. Dit 'steunpunt' stimuleert het tweerichtingsverkeer tussen Broederlijk Delen en de partnerorganisaties. Zo'n echt partnerschap is rechtstreeks in het belang van de eigen plannen van de armen. Een extra voordeel van uw steun.

VEEL ARMOEDE HEEFT INTERNATIONALE (POLITIEKE) OORZAKEN. DAAROM STEUNEN WE ONZE PROJECTPARTNERS OOK VIA (INTERNATIONALE) ACTIES OVER OORZAKEN VAN ARMOEDE.

- Door onrechtvaardige economische en politieke structuren hebben de kleine boeren in het Zuiden het soms zwaar te verduren. Door de import van voedseloverschotten, bijvoorbeeld, die de lokale markt benadelen. Onze partnerorganisaties organiseren zich voor lobbywerk. Broederlijk Delen ondersteunt hen daarin (zie p. 25-27). Samen met het Europees Haïti Overleg, waarvan we de voortrekker zijn, vragen we aan Europa om samen met Haïti te ijveren voor een goed landbouwbeleid, voor eerlijke handelsakkoorden en een afbouw van de zware schuldenlast.
- Broederlijk Delen is ook lid van het Vlaams Haïti Overleg. Met diverse activiteiten en via het tijdschrift 'Lambi' geven we actuele informatie en houden we in solidair Vlaanderen de belangstelling voor Haïti levendig.

Projectpartner PAPDA

De kracht van samenwerking

In het Haïtiaanse dorp Cap Rouge heeft het woord 'toekomst' een positieve betekenis, dankzij de inspanningen van de boerengroepen van VEDEK. Deze groepen krijgen ondersteuning, vorming en begeleiding van PAPDA, het 'Haïtiaans Platform ter Promotie van Alternatieve Ontwikkeling'. Deze partnerorganisatie van Broederlijk Delen doet echter nog veel meer dan de begeleiding van organisaties als VEDEK.

NETWERK

PAPDA is een coalitie van acht Haïtiaanse ontwikkelingsngo's en bewegingen. Sommige daarvan zijn ook partnerorganisaties van Broederlijk Delen. Samen onderhandelen ze met de nationale, regionale en lokale overheden en verzetten ze zich tegen de neoliberale wereldpolitiek, waar Haïti een slachtoffer van is.

LOBBYWERK ROND VOEDSELZOEVERENITEIT

Het hoofdstuk over de teloorgang van de Haïtiaanse rijstproductie in het politiek dossier van Broederlijk Delen is gebaseerd op een studie door Bonny Jean Baptiste, een medewerker van PAPDA. Dat is niet toevallig. Voedselzoeveriniteit - het recht om als land zelf je voedsel te produceren en die productie te beschermen tegen de wereldmarkt - staat centraal in de werking. PAPDA analyseert internationale handelsverdragen en de impact ervan op Haïti, en doet actief aan lobbywerk errond.

MONDIGE BURGERS

Dat gebeurt niet boven de hoofden van de mensen. De boeren leren wat de gevolgen zijn van de vrijhandel op de voedselmarkt en welke rol de regering daarin kan en moet spelen. 'We zorgen dat de mensen aan de basis begrijpen wat er in de nationale politiek besproken wordt, dat ze hun standpunten laten horen en dat ze respect vragen voor hun keuzes', aldus Camille Chalmers, coördinator van PAPDA.

LOBBYWERK ROND SCHULDENLAST

Haïti heeft al jaren een zware schuldenlast. Daardoor gaat er meer geld het land uit dan dat er binnenkomt. 'Dus is het hoog tijd om die trend te keren en onze middelen in het land te houden', zegt Camille. 'We hebben ze nodig om te investeren in de toekomst van het land, in de landbouw en industrie. De kwijtschelding van de schulden is voor ons een belangrijke stap in de bevrijding van het land.'

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Voor dit alles werkt PAPDA nauw samen met internationale netwerken, in de Caraïben en ruimer. Zo haalt het Haïti mee uit zijn isolement, en krijgt het lobbywerk meer slagkracht.

Landbouw2015

In 2005 spraken de noord-zuidorganisaties in Vlaanderen af om tien jaar lang gezamenlijk campagne te voeren rond de Millenniumdoelstellingen (MDG's) onder de naam '2015 De Tijd Loopt'. In de campagnes van 2005-2006 maakten we kennis met het geheel van de MDG's. Ondertussen besloten de noord-zuidorganisaties om in

het kader van '2015 De Tijd Loopt' twee jaar campagne te voeren rond duurzame landbouw onder de noemer Landbouw2015. Ook milieubewegingen en landbouworganisaties trekken mee aan deze kar.

Op 16 oktober 2007, Wereldvoedseldag, start het tweede jaar van deze gemeenschappelijke campagne. Ook nu willen we bij politici lobbyen met de tien eisen van Landbouw2015. Dit vraagt een grondige bijsturing van het huidige Europese gemeenschappelijke landbouw- en handelsbeleid en van de ontwikkelingssamenwerking.

Om een duurzame landbouw mogelijk te maken, met bijzondere aandacht voor de positie van vrouwen, voedselzekerheid en het milieu, is een samenhangend landbouwbeleid nodig. Dit moet ingrijpen in de markt om lokale leefbare en duurzame productie te beschermen en te ondersteunen. Een dergelijk landbouwbeleid oriënteert de landbouw meer naar lokale en regionale behoeften en stimuleert het gebruik van milieuvriendelijkere productiemethodes. Het is toch al te gek dat landbouwproducten de halve wereld moeten rondreizen als ze ook ter plaatse kunnen geteeld worden.

Het beleid moet bovendien aandacht hebben voor het aankoopgedrag en de voedingspatronen bij ons. De overheden moeten voor duurzame productie en consumptie een wettelijk en stimulerend kader vastleggen.

Boerenorganisaties en andere organisaties die zich engageren voor duurzame landbouw, moeten een actieve rol kunnen opnemen in de uitwerking van het beleid op alle niveaus.

DE 10 EISEN VAN DE NOORD-ZUID-BEWEGING EN DE MILIEUORGANISATIES

1. Recht op afschermen van lokale markten garanderen
2. Kwaliteitsbevorderende handelsregels stimuleren
3. Dumping van landbouwproducten stoppen
4. Eerlijke en stabiele prijzen voor landbouwproducten creëren
5. De greep van multinationals op de landbouw beperken
6. Kleinschalige duurzame landbouw in het Zuiden steunen
7. De positie van de vrouw in de landbouw versterken
8. Regionale landbouwmarkten stimuleren
9. Milieuvriendelijke productie in het Noorden stimuleren
10. Duurzaam consumentengedrag promoten

Politieke brochure

De wereldmarkt in een korrel rijst gevat

De cassave die André-Rose en Joachim en de andere boeren van VEDEK telen is een typisch product uit het heuvelachtige deel van Haïti. In de laagvlakte verbouwen de landbouwers vooral rijst. Dat is het absolute basisvoedsel voor de Haïtianen. Ze consumeren jaarlijks gemiddeld 43 kg per persoon. Een vijfde van de bevolking leeft ook van de rijstteelt: zo'n 93.000 families zijn actief in de sector. Hun inkomsten zijn afhankelijk van de grillen van de wereldmarkt.

De vallei van het departement Artibonite is met 28.000 hectare de belangrijkste regio voor de rijstteelt. Het overgrote deel van de telers zijn kleinschalige boeren: gemiddeld bewerken ze percelen van slechts 1 hectare! Hoe komt dat? De kleine producenten beschikken niet over het nodige geld om te investeren. Om het dure zaaigraan en de mest te kunnen aanschaffen, moeten ze hun dieren verkopen of gaan lenen tegen woekerintresten van 20%. De werktuigen zijn primitief - in de hele regio zijn er welgeteld vijf tractors - en extra handenarbeid is duur. De Haïtiaanse rijstproductie daalde van 130.000 ton in 1990 tot 104.000 ton in 2002. Enkele boeren schakelen over naar een andere teelt, maar velen houden er gewoon mee op en gaan werken in het buurland de Dominicaanse Republiek.

ONEERLIJKE CONCURRENTIE

Tot midden de jaren '90 werd de rijstmarkt afgeschermd. Maar toen vervolgens de invoer van rijst bijna niet meer belast werd, betekende dit voor de Haïtiaanse rijstproductie het begin van het einde. De invoer steeg enorm: tussen 1961 en 1966 werd 200.000 ton buitenlandse rijst ingevoerd, in de periode 1997 tot 2002 was dit al 1,3 miljard ton, grotendeels Amerikaanse rijst. Die wordt op grote industriële bedrijven verbouwd en uitgevoerd met exportkredieten, zodat hij bijzonder goedkoop is. De prijs ervan wordt de richtprijs op de lokale markten.

VOEDSELHULP

Daarbovenop komt rijst ook nog onder de vorm van voedselhulp het land binnen. In de periode 1992-2002 ontving Haïti 132.569 ton rijst. De voedselhulp wordt onder drie vormen verstrekt. Er is de urgente voedselhulp, waarbij voedsel gratis verdeeld wordt onder de bevolking. Er zijn de Voedsel voor Werk-projecten, waarbij mensen voedsel krijgen als ze meewerken aan gemeenschapsprojecten, zoals de aanleg van dorpswegen. Bij een derde vorm geven organisaties

voedselhulp aan de regering, die het eten op de markt verkoopt en met de opbrengst projecten financiert, zoals grote infrastructuurwerken.

Ook al is de voedselhulp nuttig en nodig, toch brengt hij ook schade toe aan de lokale rijstkweek. Sommige mensen verkopen de gratis verstrekte rijst op de markt en doen zo de prijzen dalen.

LOKALE RIJSTPRODUCTIE VERNIETIGD

Het wegvallen van de marktafsluiting en de invoer van rijst als voedselhulp heeft een directe invloed op de inkomsten van de Haïtiaanse boeren. Zij moeten hun eigen rijst onder de kostprijs vermarkten. De Amerikaanse politiek rendeert dus: zorg dat de lokale productie problematisch wordt, dan krijg je de beste afzetmarkt die je kunt indenken.

Druk op de politici

Hoe onze Haïtiaanse partnerorganisaties de toestand op het terrein aanpakken, kan je elders in deze krant lezen. Belangrijk is ook het politieke lobbywerk van een organisatie zoals PAPDA (zie p. 21) naar de eigen regering toe. Die moet immers landbouw als prioritaire punt op de regeringsagenda zetten.

Internationaal pleit Broederlijk Delen voor het recht op marktafsluiting. Invoertaksen moeten buitenlandse producten concurrentieel maken met de lokale producten. Dit kan via handelsbesprekingen binnen de Wereldhandelsorganisatie (WTO), waar Broederlijk Delen lobbywerk voert voor de Haïtiaanse boeren.

Maar er zijn ook regionale handelsakkoorden. Haïti is lid van de CARICOM (de unie van Caraïbische landen). Met die unie voert het onderhandelingen tussen de EU en de ACP-landen (Afrika, de Caraïben en landen van de Pacific) inzake Economische Partnerschapakkoorden (EPA's). Broederlijk Delen pleit er bij deze besprekingen voor dat Europa specifieke maatregelen voorziet om duurzame plattelandontwikkeling te bevorderen. Bovendien moet het land een stevige financiële injectie krijgen om het platteland nieuw leven in te blazen. De landbouw is immers de belangrijkste sector voor de toekomst van het land, zowel voor de tewerkstelling als voor de voedselvoorziening.

Meer achtergrondinformatie vind je in onze politieke brochure. Volg dit politieke luik ook via onze www.broederlijkdelen.be.

LANCEERMOMENTEN

Antwerpen

Preludes voor secundair onderwijs

- Dinsdag 20 november 2007 om 20 u, cafetaria Sport-hal Heilig Graf, Baron Dufourstraat 31, Turnhout
- Dinsdag 27 november 2007 om 20 u, grote KVO-zaal van de Sint-Lutgardisschool, Maarschalk Gérardstraat 18, Antwerpen

Startdag voor parochies, verenigingen en onderwijs

Zaterdag 19 januari 2008 van 9 tot 13 u, Provinciaal Vormingscentrum, Smekensstraat 61, Oostmalle

Limburg

Secundair onderwijs

Woensdag 9 januari 2008 van 14 tot 16.30 u, PCS, Tulpinstraat 75, Hasselt

Parochies en lokale werkgroepen

Zaterdag 12 januari 2008 van 9 tot 12.30 u, Universiteit Hasselt, Campus Diepenbeek

Basisonderwijs, dinsdag 15 en woensdag 16 januari 2008 van 13.30 tot 16 u, PCS, Tulpinstraat 75, Hasselt

Broederlijk Delen-dag

Zaterdag 26 januari 2008 van 14 tot 17 u, Sint-Pauluscollege, Herebaan West 41, Houthalen

Oost-Vlaanderen

Parochies, verenigingen en onderwijs

Woensdag 16 januari 2008 om 19 u, Groenzaal van de Sint-Bavohumaniora, Reep 4, Gent

Vlaams Brabant/Mechelen/Brussel

Parochies, verenigingen en onderwijs

- Woensdag 16 januari 2008 vanaf 19 u, CC De Zandloper, Kaasmarkt 75, Wemmel
- Vrijdag 18 januari 2008 vanaf 19 u, VKZ, Platte Lostraat 541, Kessel-Lo
- Zondag 20 januari 2008 vanaf 14 u, GC De Markten, Oude Graanmarkt 5, Brussel

West-Vlaanderen

Prelude voor lokale Broederlijk Delen-verantwoordelijken

Donderdag 18 oktober 2007 om 20 u, Centrum Licht en Ruimte, Oostnieuwkerksesteenweg 51, Roeselare

Startavond voor parochies, lokale groepen en onderwijs

Woensdag 16 januari 2008 om 19.30 u, CC De Spil, H. Spilleboutdreef 1, Roeselare

REGIONALE DIENSTEN

Antwerpen

Pastorijstraat 37, 2060 Antwerpen
tel. 03.217.24.90, fax 03.217.24.99
antwerpen@bdwzz.be

T.P.C., Groenenborgerlaan 149,
2020 Antwerpen, tel. 03.287.35.79,
fax 03.287.35.62, tpc@bdwzz.be
tijdens campagneperiode open elke
dinsdag en donderdag van 10 tot 16 u

Limburg

Tulpinstraat 75, 3500 Hasselt
tel. 011.24.90.20, fax 011.23.16.54
hasselt@bdwzz.be

Oost-Vlaanderen

Sint-Salvatorstraat 30, 9000 Gent
tel. 09.269.23.40, fax 09.269.23.49
gent@bdwzz.be

Vlaams-Brabant/Mechelen/Brussel

Varkensstraat 6, 2800 Mechelen
tel. 015.29.84.58, fax 015.29.84.80
mechelen@bdwzz.be

Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel
tel. 02.213.04.73, fax 02.502.81.01
bdwzz.brussel@broederlijkdelen.be

West-Vlaanderen

Oostnieuwkerksesteenweg 51,
8800 Roeselare
tel. 051.26.56.25, fax 051.26.56.48
roeselare@bdwzz.be

Nationaal secretariaat

Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel
tel. 02.502.57.00, fax 02.502.81.01
info@broederlijkdelen.be
www.broederlijkdelen.be

Broederlijk Delen
omdat **het zuiden** plannen heeft